

УДК 391:746.3]:929Рил(477)“1920/1930”

DOI <https://doi.org/10.15407/nte2025.03.070>

ОЛІЙНИК МАРИНА

кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України (Київ, Україна).
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2946-8243>

OLIYNYK MARYNA

a Ph.D. in History, a senior research fellow at the *Ukrainian Ethnological Centre* Department of M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine).
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2946-8243>

Бібліографічний опис:

Олійник, М. (2025) Вишита сорочка як імідж українського інтелігента (до 130-річчя від дня народження Максима Рильського). *Народна творчість та етнологія*, 3 (407), 70–82.

Oliyunk, M. (2025) Embroidered Shirt as the Image of a Ukrainian Intelligent (On the Occasion of the 130th Anniversary of Maksym Rylskyi's Birthday). *Folk Art and Ethnology*, 3 (407), 70–82.

© Видавництво ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2025. Опубліковано на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

ВИШИТА СОРОЧКА ЯК ІМІДЖ УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕЛІГЕНТА (до 130-річчя від дня народження Максима Рильського)

Анотація / Abstract

Статтю присвячено одяговій культурі видатного українського поета, літературознавця, перекладача, громадського діяча та організатора науки Максима Тадейовича Рильського (1895–1964). Досліджено, як українські інтелігенти ставилися до носіння традиційних українських сорочок в 1920–1930-х роках. Виокремлено дві умовні течії в колах українських діячів. «Індустріалісти» уникали вдягати вишиті сорочки, віддаючи перевагу модерному європейському іміджу. «Традиціоналісти», до яких належав М. Т. Рильський, носили українські вишиті сорочки в комбінації з тогочасним європейським одягом.

На основі вивчення фотографій М. Т. Рильського окреслено соціальні обставини, при яких він одягав вишиті сорочки. Визначено, що вони були частиною буденного та святкового повсякдення поета. Простежено, що він носив українські сорочки від дитинства до літнього віку.

На основі опрацювання колекції фондів Київського літературно-меморіального музею Максима Тадейовича Рильського створено інформаційну базу меморіальних вишитих сорочок поета. Досліджено ймовірне виготовлення сорочок та особливості вишивальної орнаментики з етнографічного погляду. У Максима Тадейовича були вишиті сорочки, що презентували вишивку різних історико-етнографічних територій України, зокрема Середньої Наддніпрянщини, Слобожанщини, Буковини, Гуцульщини. Згадано публіцистичну статтю М. Т. Рильського, у якій він висловив своє ставлення до розвитку моди на український одяг та національний стиль у тогочасному вбранні.

Звернено увагу на діяльність проєкту «Вишивка в одязі видатних українців», який популяризує іменні орнаменти вишивки з одягу відомих постатей української культури. У цьому проєкті відтворено в матеріалі сучасні версії трьох вишитих сорочок поета з колекції Київського літературно-меморіального музею Максима Рильського. Сучасні іменні сорочки М. Т. Рильського презентували амбасадори М. Г. Рильський (онук поета), С. Ісмагілов (релігійний діяч, нині військовослужбовець ЗСУ), В. Гайдукевич (журналіст та громадський діяч). 23 серпня 2021 року правнук М. Т. Рильського український журналіст Н. Рильський подарував Музею чотири вишиті сорочки з родинної колекції, дві з яких ідентифіковані за світлинами як меморіальні сорочки М. Т. Рильського.

Ключові слова: вишивка, орнаментика, іменний орнамент вишивки, вишита сорочка, промислове виготовлення вишитих виробів, альбом української вишивки, Максим Тадейович Рильський.

The article is devoted to the clothing culture of the outstanding Ukrainian poet, literary critic, translator, public figure and organizer of science M. Rytskyi (1895–1964). It is studied how Ukrainian intellectuals have treated the wearing of traditional Ukrainian shirts in the 1920s–1930s. Two conventional trends in the circles of Ukrainian figures are defined. «Industrialists» have avoided wearing embroidered shirts, they preferred a modern European image. «Traditionalists», to which M. Rytskyi belonged, wore Ukrainian embroidered shirts in combination with contemporary European clothing.

The social circumstances under which M. Rytskyi has worn embroidered shirts are outlined after the study of his photographs. It is determined that embroidered shirts have been a part of his everyday and festive daily life. It is traced that M. Rytskyi has worn Ukrainian shirts from childhood to old age.

An information based on the poet's memorial embroidered shirts is created on the base of the collection of funds of the Kyiv Literary and Memorial Museum of Maksym Rytskyi. The probable manufacture of shirts and the features of embroidery ornamentation from an ethnographic point of view is studied. M. Rytskyi has embroidered shirts represented the embroidery of various historical and ethnographic territories of Ukraine, in particular, the Middle Over Dnipro Lands, Slobozhanshchyna, Bukovyna, Hutsulshchyna. A journalistic article by M. Rytskyi is mentioned. He has expressed his attitude to the development of fashion for Ukrainian clothing and the national style in contemporary clothing.

Attention is drawn to the activities of the project «Embroidery in the Clothes of Prominent Ukrainians», popularizing the personal embroidery ornaments from the clothes of famous figures of Ukrainian culture. This project recreates in the material modern versions of three embroidered shirts of M. Rytskyi from the collection of the Kyiv Literary and Memorial Museum of Maksym Rytskyi. Modern personalized shirts of M. Rytskyi have been presented by ambassadors of M. Rytskyi (the poet's grandson), S. Ismagilov (a religious figure, currently a serviceman of the Armed Forces of Ukraine), V. Haidukevych (a journalist and public figure). On August 23, 2021, M. Rytskyi's great-grandson, Ukrainian journalist N. Rytskyi, has gifted four embroidered shirts from the family collection to the Museum, two of which are identified from photographs as memorial shirts of M. Rytskyi.

Keywords: embroidery, ornamentation, nominal embroidery ornament, embroidered shirt, industrial production of embroidered products, album of Ukrainian embroidery, Maksym Tadeiovych Rytskyi.

Благословенна будь, моя єдина,
І чистий Київ наш благослови!
Сорочку вишиваючи для сина,
І чоловіка стиха назови.
М. Т. Рильський «Дружині», 1945

Вспуп. Цьогоріч 19 березня виповнилось 130 років від дня народження Максима Тадейовича Рильського. Талановитий поет, теоретик української школи перекладу, ефективний організатор науки, літературний критик і громадський діяч, він став знаковою постаттю української культури. Упродовж 1942–1964 років Максим Тадейович очолював Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії, який після смерті поета-акаде-

міка став носити його ім'я (нині Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України). Творчість та життєвий шлях М. Т. Рильського привертає увагу як дослідників літературознавства, так і істориків повсякдення, які намагаються із сучасних позицій переосмислити реалії українського культурного життя за радянських часів. В умовах воєнного часу захисту української державності від російської агре-

сії є суспільний запит на наукові розвідки з висвітлення тяглості використання маркерів національної культури, зокрема українського одягу. Традиційне українське вбрання та одяг із національним позначенням, новітні вишиванки з патріотичними орнаментами є потужними візуальними символами особистості української нації та її державності. На попередньому етапі дослідження було порушено проблему вивчення одягової культури в житті видатних діячів української історії [5; 8; 16], а також окреслено, що в житті М. Т. Рильського українські вишиті сорочки були присутні як частина його побуту [7, с. 61, 178].

Постановка проблеми. Тема вираження національної ідентичності в одязі української інтелігенції привертає увагу широкого загалу. У рік відзначення 130-річчя від дня народження М. Т. Рильського актуальною є тематика дослідження його одягової культури з візуальним вираженням української ідентичності на основі колекції Київського літературно-меморіального музею Максима Рильського (далі – КЛМММР).

Мета розвідки – схарактеризувати специфіку використання одягу з українським позначенням у культурі повсякдення М. Т. Рильського.

Об'єкт дослідження – вишиті сорочки, які були в побуті М. Т. Рильського.

Предмет дослідження – одягова культура з національним позначенням у житті М. Т. Рильського.

Поставлено такі завдання дослідження:

– проаналізувати соціальні обставини використання вишитих сорочок М. Т. Рильським;

– окреслити ставлення М. Т. Рильського до особливостей функціонування вбрання з українськими маркерами в побутовій культурі його часу.

– зібрати інформаційну базу артефактів вишитих сорочок М. Т. Рильського з колекції КЛМММР;

– дослідити специфіку орнаментики вишивки.

Виклад основного матеріалу. М. Т. Рильський належить до особливої когорти українських діячів, які мали родинні зв'язки із засновниками українського руху середини ХІХ ст. Батько поета, Тадей Розеславович Рильський (1941–1902), належав до руху хлопоманів, які ввели традицію вдягання українського вбрання з метою вираження саме свідомого вибору української ідентичності. З дитинства М. Т. Рильський бачив у своєму оточенні українську вишиту сорочку на односельцях Романівки (нині – с. Романівка Житомирського р-ну Житомирської обл.) та в родинному колі його сім'ї. Мати, Меланія Федорівна Рильська (1861–1936), носила тогочасний одяг, оздоблений українською вишивкою, брати – І. Рильський та Б. Рильський – одягали вишиту сорочку до європейського костюма [2]. Збереглася світлинка кінця 1890-х років – початку 1900 року, на якій малий Максим у вишитій сорочці та солом'яному брилі стоїть між Т. Рильським та В. Антоновичем (КЛМММР, МФ–183).

В експозиції КЛМММР є фотопортрет 1926 року молодого М. Т. Рильського, коли він належав до руху неокласиків, на якому він зображений у вишитій сорочці, краватці та класичному піджаку. Такий знімок на сторінці вікіпедії «Максим Тадейович Рильський» датований 1928 роком. Варто згадати, що саме в цей час у побутовій культурі української інтелігенції було два підходи щодо ставлення до українського вбрання, які авторка презентованої статті умовно окреслила як погляди «індустріалістів» та «традиціоналістів». Перші прагнули модернізації українського життя й загалом культурного дискурсу, який в Україні завжди перебував під впливом народницьких ідей та візій. Погляди «індустріалістів» влучно описав Г. Костюк: «Ми з пошаною ставилися до минулої просвітянсько-народницької доби відродження України, бо й самі підлітками та юнаками брали в ній участь. Але тепер ми були свідомі, що та чарівна доба навіки відійшла в минуле. За наші студентські роки в нас виробилося певне відрадливе став-

лення до українського етнографізму й провінціалізму. Ми були не проти етнографії як науки. Ми були проти етнографізму як психологічної категорії українсько-культурного й національно-політичного думання. Ніхто з нас тоді ніколи не носив вишитих сорочок. “Полуботківки” були коротким винятком. Наші товаришки-студентки ніколи не прикрашали свою дівочу вроду вишивками і плахтами. Ми вважали, що всі ці національні атрибути минулого, що колись так гарно і романтично пахли нам, тепер мусять бути згромаджені в музеях» [7, с. 175]. У 1928 році був опублікований роман Ю. Яновського, у якому трапляються подібні рефлексії літературного героя: «Ти, може, думаєш завше одягати наших людей у драни свитки й вишивані сорочки?» [15, с. 134]. Якими були погляди М. Т. Рильського? Стиль його одягу відповідав загальним тенденціям чоловічої європейської моди. Загальновідомо, що в 1920-х роках літературна творчість поета належала до модерністського руху неокласиків. Щодо побутової культури, то М. Т. Рильського можна зарахувати до умовного кола «традиціоналістів», які не відступилися від представлення свого зовнішнього іміджу, зокрема й через українську вишиту сорочку.

Переломним моментом у житті поета-неокласика стало перебування під арештом у 1931–1932 роках. Відтоді він прийняв умови виживання в радянській тоталітарній системі та сталінській диктатурі. Під час Другої світової війни М. Т. Рильський разом із родиною перебував в евакуації в м. Уфі. На фотознімку 1942 року з П. Тичиною, О. Довженком (КЛМММР, МФ–275) Максим Тадейович транслює образ радянської людини – він одягнений у вишиту сорочку з піджаком, на якому висить орден Трудового Червоного Прапора. Фотографування у вишитої сорочці з піджаком та нагородами було певним стандартом іміджу радянських чоловіків.

До нашого часу дійшло чимало світлин М. Т. Рильського, на яких загалом упродовж його життя можна побачити близько

15 вишитих сорочок. Фотографії показують різні обставини повсякденного життя поета-академіка: відпочинок з друзями (КЛМММР, МФ–308, МФ–309, МФ–310, МФ–313, МФ–314); зустрічі з українськими діячами (КЛМММР, МФ–275); офіційні зустрічі під час робочих поїздок (КЛМММР, МФ–1094, МФ–1096, МФ–1082, МФ–1083, МФ–1093); поїздка до Канева (КЛМММР, МФ–407); робота вдома (КЛМММР, МФ–96, МФ–238); зустріч гостей під час сімейних свят (КЛМММР, МФ–3654); літній відпочинок на природі з риболовлю (КЛМММР, МФ–858); прогулянки в саду (КЛМММР, МФ–50, МФ–51, МФ–52, МФ–54, МФ–176) тощо. Під час поїздок до Москви на офіційні події М. Т. Рильський часто обирав саме український імідж, який транслювала вишита сорочка [3, с. 51]. На ілюстраціях 1–6 представлено світлини М. Рильського у вишитих сорочках.

Своє ставлення до використання одягу з українським позначенням М. Рильський описав у публіцистичній статті: «Коли ми говоримо про народну естетику, приміром, про народні убрання, то доводиться чути: “Ну хто ж тепер буде ходити в національному костюмі!” Звичайно, важкувато уявити собі, скажімо, Миколу Платоновича Бажана в кармазиновому жупані і в широких, як Чорне море, штаних, ба навіть у гуцульському кептарі або чернігівській чумарці. Але от розгорнімо недавно виданий у Києві альбом із серії “Українське народне мистецтво” – альбом, присвячений убранню, загляньмо в розділ “Моделі сучасного вбрання за українськими народними мотивами”. Їй-Богу, є там чого повчитися нашим модницям та модникам! <...> А тепер скажу тільки, що навіть така примхлива і не завжди логічна річ, як мода (в даному разі йдеться про моду на вбрання), тільки виграє від зіткнення із здоровим народним смаком. Такі думки напали сьогодні на мене, і мені захотілося поділитися ними з читачами. Може, хто й озветься на них?» [11, с. 544]. М. Т. Рильський звертає увагу на етнографічний альбом, рукопис якого пройшов обговорення у відділі етно-

графії ІМФЕ, а М. Т. Рильський увійшов до редакційної колегії [12].

Поет мав глибокі знання з народної культури, зокрема, добре орієнтувався в особливостях одягової традиції українців. Наведу один цікавий фрагмент з його поезій «Миргородські записи»: «Була неділя, тихий час дозвілля, / Тому ото на теми історичні / Колгоспниці змагались мали час, / На моріжку розвішился півколом / Здавалось, дійсно вірили вони / В реальність Солопія Черевика, / Параски й Хіври, лиш червону свитку / Сприймаючи із скепсисом належним, / Для чого дав підстави Гоголь сам» [10, с. 70]. Тут ідеться про обговорення колгоспницями твору М. Гоголя «Сорочинський ярмарок», у якому описана поява червоної свитки як частина сюжету. М. Т. Рильський описує іронічні зауваження селянок із с. Великі Сорочинці (нині – с. Великі Сорочинці Миргородського р-ну Полтавської обл.) про фантазійність існування червоної свитки, адже всім відомо, що свитки шили з білого, сірого, коричневого, чорного сукна, але в жодному випадку не з червоного.

У контексті літературної критики М. Т. Рильського варто згадати, як він ретельно добирав кожне слово. Часто в публічному просторі доводиться чути запитання: «Як правильно ставити наголос вишивана чи вишивана річ?». Максим Тадейович залишив свої міркування з цього приводу: «Всі знають і люблять чудесну пісню Платона Майбороди на слова Андрія Малишка – “Пісню про рушник”. Шкода, однак, що в цій пісні ніби узаконено наголос “вишиваний” (“І рушник вишиваний на щастя дала”). Розуміється ж, вишиваний, як і гаптований, і мерéжаний, дорогий Андрію!» [9, с. 448]. Цей епізод із його публіцистики демонструє, що під впливом літератури та масової пісні з'являються нововведення в мові.

До 2021 року у фондах КЛМММР зберігалось три вишиті сорочки, які належали М. Т. Рильському (іл. 7, 8, 10). Усі вони були відтворені в матеріалі в рамках проекту «Вишивка в одязі видатних українців», який

розпочав роботу за ініціативи колишньої донеччанки Т. Зез. Авторка статті співпрацювала з проектом як наукова консультантка. 23 серпня 2021 року під час презентації відтворених вишитих сорочок в КЛМММР правнук М. Т. Рильського Назар Рильський передав на зберігання до фондів Музею чотири українські сорочки родини Рильських. Сорочки належали М. Т. Рильському та його синові Богдану. На даний момент аналіз світлин М. Т. Рильського у вишитих сорочках та розповідь Н. Рильського про свою родину доводить, що колекція КЛМММР поповнилася ще двома меморіальними сорочками поета (іл. 9, 11).

Необхідно надати характеристику п'яťом вишитим сорочкам, які належали М. Т. Рильському, а нині є частиною фондової збірки КЛМММР (іл. 7–11). З високою вірогідністю ці сорочки були виготовлені в артілях чи на фабриках із виготовлення художніх виробів, підпорядкованих республіканській організації «Укрхудожпром», що, за дослідженнями А. Варівончик, з 1944 року відновила свою роботу з випуску всієї художньої продукції в республіці [1, с. 288]. Проте не можна виключати пошиття частини сорочок на замовлення, про що написала директорка КЛМММР В. Колесник: «Є припущення, що одну із сорочок вишила мама дружини (Олени) сина Георгія, Наталія Октавіанівна Карвовська (1898–1971), яка була неабиякою майстринею і вишивала, навіть на замовлення багатьом киянам» [2].

Вишиті сорочки з колекції КЛМММР за етнографічною характеристикою орнаментики вишивки можна розділити на три групи.

До першої групи зараховують дві сорочки, вишиті білим по білому лічильними техніками вишивки, який прийнято називати «полтавським стилем» вишивки (іл. 7, 8). Такі орнаментальні мотиви зафіксовано не лише на етнографічній території Полтавщини, а й на Поліссі, Середній Наддніпрянщині, Слобожанщині. Не можна забувати, що випадки вишивання лічиль-

ною технікою білим по білому трапляються майже по всій території України. Вишита сорочка КЛМММР МР-247 (іл. 7) виготовлена з натуральної шовкової тканини кремового кольору, оздоблена геометричним орнаментом вишивки в техніці прямої лишиви, вирізування, мережки, ретязя. Цікаво, що мотив вирізування в поєднанні з мережкою «ляхівка» із сорочки М. Т. Рильського можна побачити на сорочках Баранівського району Житомирської області з колекції народного одягу Володимира Іванюка з м. Звягеля. За паспортними даними сорочку КЛМММР МР-247 М. Т. Рильський любив одягати під час урочистих подій. Амбасадором сучасної версії сорочки став онук поета Максим Георгійович Рильський. Друга сорочка КЛМММР МР-246 також вишита білими нитками муліне, виготовлена з натурального шовку кремового кольору (іл. 8). Техніки вишивки: пряма гладь, вирізування, мережка, ретязь. Обидві сорочки мають прямі рукави сорочкового крою (конструкція з невеликою висотою окату рукава), оброблені по краю в підгин із закритим зрізом, комір стоячий, розріз по пазушці для зручності вдягання. Композицію орнаментики сорочки КЛМММР МР-246 можна впевнено ідентифікувати як полтавський тип, оскільки цей узор майже повністю збігається за геометрією з полтавським узором з альбому українських вишивок [13, табл. 7]. Обидві сорочки передано до музейної збірки в 1966 році. Відтворену сучасну версію другої іменної сорочки М. Т. Рильського в проєкті «Вишивка в одязі видатних українців» представив на той момент Муфтії Духовного управління мусульман України «Умма», а нині військовослужбовець ЗСУ С. Ісмагілов. Російська пропаганда назвала його «вишиваним муфтієм» через любов до сучасних українських вишиванок.

До другої групи належить одна вишита сорочка КЛМММР МР-245 (іл. 10). Вона виготовлена з білого лляного полотна, оздоблена блакитними, коричневими, жовтими та білими нитками мулі-

не. Техніка вишивки: хрестик, мережка. Конструктивний устрій: прямий сорочковий рукав, комір стоячий, розріз по пазушці для зручності вдягання. Особливою є орнаментальна композиція вишивки, оскільки вона складається з мотивів, які стали візитівкою легендарного «полуботківського орнаменту», першого іменного вишивального узору. Його популярність виникла після представлення вишитої сорочки дружини чернігівського полковника Павла Полуботка (з приватної колекції Варвари Капніст) на етнографічній виставці XII Археологічного з'їзду (м. Харків, 1902 р.). Павло Полуботок мав двох дружин. Котрій із них належала вишита сорочка, досі невідомо. Вишивальний візерунок із представленої сорочки дружини Павла Полуботка дуже швидко став популярним; він фольклоризувався як «полуботківський», «вишивка Полуботка», «гетьманський орнамент». У 1920-х роках вишиті сорочки за таким упізнаваним орнаментом називали «полуботківками». Український мистецтвознавець С. Таранушенко встановив, що стилістика вишивки на оригінальній сорочці дружини Павла Полуботка не є питомо українською, а належить до фіно-угорської культури [6]. Як зазначалося вище, у колі українських інтелігентів «полуботківський орнамент» був дуже популярним навіть серед тих, хто інших вишитих сорочок не носив. Імовірно, що М. Т. Рильський також пов'язував цей візерунок із життям українського гетьмана Павла Полуботка. У гардеробі поета було щонайменше дві сорочки з версіями цього орнаменту (іл. 3–4). Є фотографії, на яких він одягнений у вишиту «полуботківку» зі стоячим коміром, зокрема під час поїздки до м. Москви у 1959 році на груповому знімку (КЛМММР, МФ-1045). Існувала значна кількість версій «полуботківського орнаменту», які увійшли до численних збірок схем для вишивок. Проте за радянських часів у жодній зі збірок вишивок немає згадки «полуботківської» назви

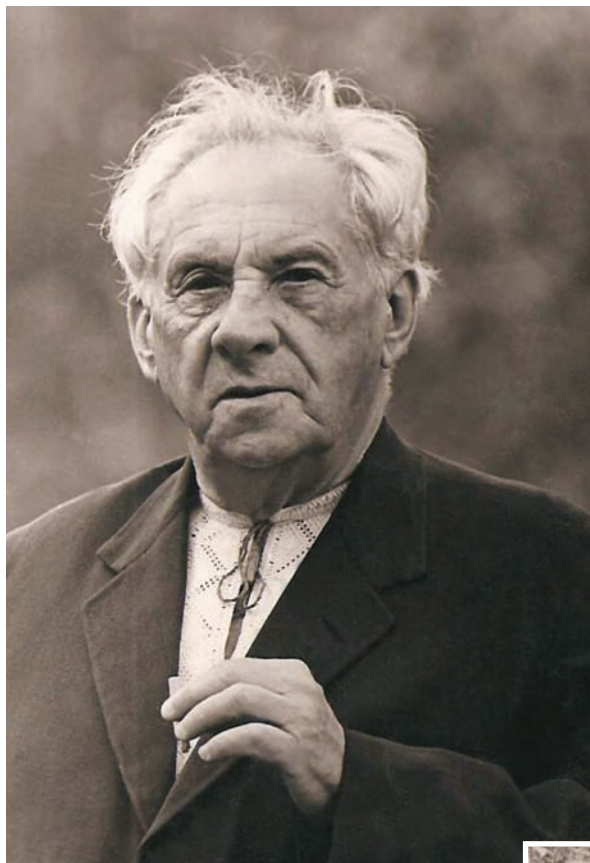
цього орнаменту, яка продовжувала існувати як явище усної традиції передачі інформації. Відбувалася глорифікація постаті Петра І, а постать українського гетьмана Павла Полуботка замовчувалась, оскільки він чинив опір російській колоніальній політиці Петра І, підписавши Коломацькі чолобитні 1723 року, спрямовані на відновлення державних прав України. Сьогодні, розуміючи специфіку ідеологічної політики радянської влади, не видається дивним, що «полуботківський орнамент» із сорочки М. Т. Рильського можна знайти в альбомі для вишивання як взір з Полтавщини [13, табл. 9]. У рамках роботи проекту «Вишивка в одязі видатних українців» було відтворено «полуботківську» сорочку М. Т. Рильського, яку представив громадський діяч і журналіст В. Гайдукевич.

До третьої групи зараховано дві сорочки, які подарував Н. Рильський фондовій колекції КЛМММР. Вони вишиті за мотивами вишивки Західної України (іл. 9, 11). Сорочка (іл. 9) виготовлена з білого лляного полотна, має супатну застібку по центру пазушки, стоячий комір, рукав сорочкового типу крою з прямими рукавами, обробленими в підгин із закритим зрізом. Орнамент вишивки виконаний у техніці хрестик, композиція відповідає схемі вишивки, яка представлена в альбомі українських візерунків, що складені на основі матеріалів Державного музею українського мистецтва (нині – Національний художній музей України), Центрального будинку народної творчості УРСР та виставки народної творчості в рамках заходів Декади українського мистецтва в м. Москві в червні 1951 року [14, табл. 5]. М. Т. Рильський брав участь у відкритті Декади українського мистецтва та літератури в м. Москві [3, с. 28]. Цей же взір ідентифіковано як гуцульський в альбомі 1957 року [13, табл. 16], а чоловічі сорочки з такою вишивкою називали «гуцулка». Їх

можна було замовити по каталогу художніх виробів із доставкою поштою. У збірці С. Нечипоренка цей орнамент описаний як буковинський [4, с. 93]. Ще одна сорочка (іл. 11) пошита з натурального шовку кремового кольору, має розріз по центру пазушки, стоячий комір, рукав сорочкового крою з прямими рукавами, обробленими в підгин із закритим зрізом. Оздоблення вишивки в техніці хрестик. Точно ідентифікувати першоджерело орнаменту поки не вдалося; за своїми рисами вишивка нагадує буковинський тип геометричного орнаменту зі стилізованим зображенням пташки. Не буде зайвим згадати, що такий вишивальний мотив «пташки» припав до вподоби ще одному визначному українському перекладачеві М. Лукашу. Сорочки третьої групи готуються до відтворення в проекті «Вишивка в одязі видатних українців».

Авторка розвідки висловлює слова вдячності директорці КЛМММР Вікторії Леонтіївні Колесник, учасникам проекту «Вишивка в одязі видатних українців» та колегам з ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАНУ за допомогу в підготовці статті.

Висновки. На основі вивчення фотоматеріалів, меморіальних речей КЛМММР досліджено одягову культуру М. Т. Рильського. Визначено, що музейні меморіальні вишиті сорочки поета з високим ступенем ймовірності були виготовлені у вишивальних артілях чи на фабриках художніх виробів «Укрхудожпрому». Установлено, що впродовж усього життя М. Т. Рильський у своєму побуті використовував вишиті сорочки. Він мав свідоме переконання демонструвати свою належність до українського народу через одягову культуру, що стало стилем його повсякденного життя. Саме в образі українського інтелігента у вишитій сорочці М. Т. Рильський представлений на пам'ятнику в Голосіївському парку м. Києва.

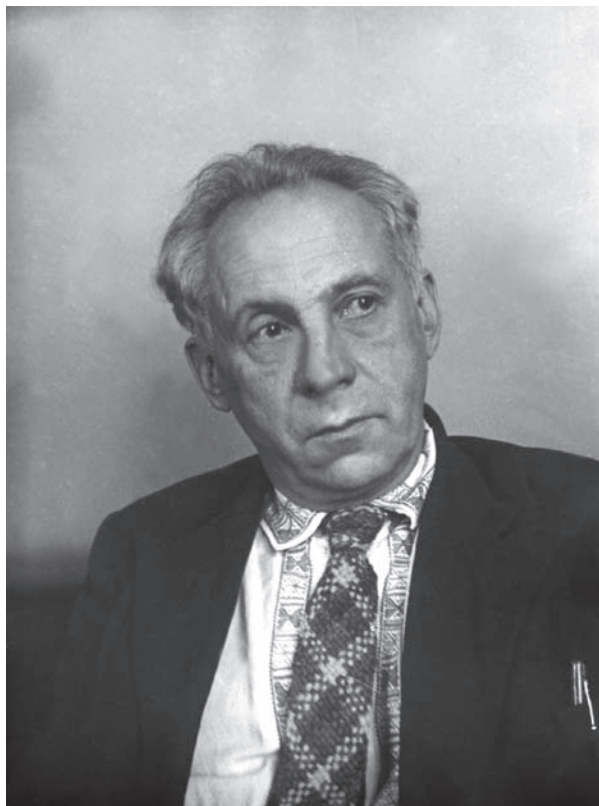

Іл. 1. М. Т. Рильський.
КЛМММР (МФ-37)

Іл. 2. М. Т. Рильський.
Експозиція виставки КЛМММР

Іл. 3. Праворуч М. Т. Рильський.
КЛМММР (МФ-1120)

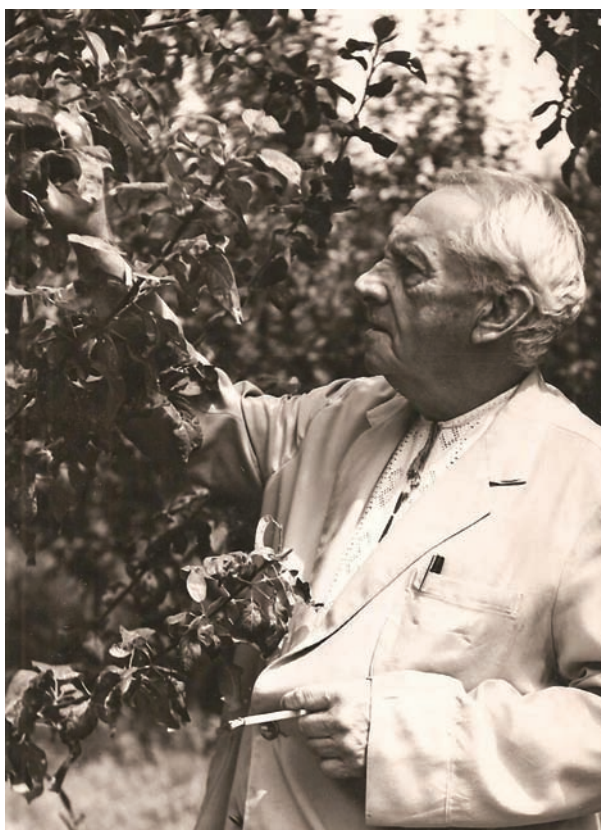

Іл. 4. М. Т. Рильський.
КЛМММР (МФ-51)

Іл. 5. М. Т. Рильський з онуком Андрієм.
Експозиція виставки

Іл. 6. М. Т. Рильський.
КЛМММР (МФ-94)

Іл. 7–9. Вишиті сорочки
М. Т. Рильського. Світлини М. Олійник

Іл. 10, 11. Вишиті сорочки
М. Т. Рильського.
Світлини М. Олійник

Джерела та література

1. Варивончик А. Художні промисли України: генеза, історична еволюція, сучасний стан та тенденції. Київ : Ліра-К, 2020. 552 с.
2. Колесник В. Вишиванки в родині Рильських. *Вишивка в одязі видатних українців* / упоряд. Т. Зез. Київ : АДЕФ-Україна, 2020.
3. Максим Рильський у спогадах, працях та портретах (до 125-річчя від дня народження) : альбом / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Київ, 2019. 244 с.
4. Нечипоренко С. Українська вишивка. Київ : Майстерня книги, 2010. 159 с.
5. Олійник М. Іменний орнамент Бориса Грінченка від вишитої сорочки до оберега-шеврона. *Україна моя вишивана: актуальні проблеми становлення і розвитку особистості в національному та європейському вимірах: збірник тез VI Міжнародної науково-практичної конференції* / за заг. ред. Н. Богданець-Білошкаленко. Київ : Педагогічна думка, 2025. С. 241–243.
6. Олійник М. Орнамент «Полуботків»: меандри українізації. *Вишивка в одязі видатних українців* / упоряд. Т. Зез. Київ : АДЕФ-Україна. 2020. URL : <https://www.facebook.com/marina.olijnik.515491/posts/pfbid09nJgmqDLByP2mnxCtJ647oRBZ5T4jd3JsydZjvHWjcsyvBxKSvP2sa45D5hNYDzyl> (дата звернення 26.04.2023).
7. Олійник М. Український одяг у системі міської культури Києва (друга половина XIX – початок XXI століття) / [голов. ред. Г. Скрипник] ; НАН України, ІМФЕ. Київ : Видавництво ІМФЕ, 2017. 312 с.
8. Олійник М. Українські вишиті сорочки Вільгельма Габсбурга: історіографія, реконструкція «орнаменту Василь Вишиваний». *Бібліотечний вісник*. 2025. № 2. С. 73–80. DOI : <https://doi.org/10.15407/bv2025.02.073>.
9. Рильський М. 3 гадок про мову. *Рильський М. Зібрання творів у двадцяти томах*. Київ : Наукова думка, 1987. Т. 16. С. 445–548.
10. Рильський М. Миргородські записи. *Рильський М. Зібрання творів у двадцяти томах*. Київ : Наукова думка, 1984. Т. 4. С. 70–73.
11. Рильський М. Народ і краса. *Рильський М. Зібрання творів у двадцяти томах*. Київ : Наукова думка, 1988. Т. 18. С. 541–544.
12. Українське народне мистецтво. Вбрання / під заг. ред. К. Гуслистого. Київ : Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1961. 321 с.
13. Українські народні вишивки. Київ : Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1957. 19 табл.
14. Українські народні вишивки. Київ : Мистецтво, 1952. 10 табл.
15. Яновський Ю. Майстер корабля. Нью-Йорк : Наукове товариство ім. Шевченка в Америці, 1954. 240 с.
16. Oliynyk M. An Academic Study of Clothing Ethnoculture and Modern Clothes Production: Interaction Practices in Ukraine. *Acta Ethnographica Hungarica*. 2021. Vol. 66. P. 517–542. DOI : <https://doi.org/10.1556/022.2021.00027>.

References

1. VARYVONCHYK, Anastasiia. *Artistic Crafts of Ukraine: Genesis, Historical Development, Current State and Trends*. Kyiv: Lira-K Publishing House, 2020, 552 pp. [in Ukrainian].
2. KOLESNYK, Viktoriia. Embroidered Clothes in the Rylski's Family. In: Tetiana ZEZ, compiler. *Embroidery in the Clothes of Prominent Ukrainians*. Kyiv: ADEF-Ukraine, 2020 [in Ukrainian].
3. *Maksym Rylskyi in Memories, Works and Portraits (On the Occasion of the 125th Anniversary of His Birthday): An Album*. NAS of Ukraine, M. T. Rylskyi IASFE. Kyiv, 2019, 244 pp. [in Ukrainian].
4. NECHYPORENKO, Serhii. *Ukrainian Embroidery*. Kyiv: Book Workshop, 2010, 159 pp. [in Ukrainian].
5. OLIYNYK, Maryna. Borys Hrinchenko's Name Ornament from an Embroidered Shirt to a Chevron Amulet. In: Nataliia BOHDANETS-BILOSKALENKO, ed. *My Embroidered Ukraine: Current Problems of Formation and Development of the Personality in National and European Dimensions: Collection of Abstracts of the 6th International Theoretical and Practical Conference*. Kyiv: Pedagogical Thought, 2025, pp. 241–243 [in Ukrainian].
6. OLIYNYK, Maryna. The "Polubotok's" Ornament: Meanders of Ukrainization. In: Tetiana ZEZ, compiler. *Embroidery in the Clothes of Prominent Ukrainians*. Kyiv: ADEF-Ukraine. 2020 [online] [viewed 26 April 2023]. Available from: <https://www.facebook.com/marina.olijnik.515491/posts/pfbid09nJgmqDLByP2mnxCtJ647oRBZ5T4jd3JsydZjvHWjcsyvBxKSvP2sa45D5hNYDzyl> [in Ukrainian].
7. OLIYNYK, Maryna. *Ukrainian Clothes in the System of Urban Culture of Kyiv (Mid to Late 19th – Early 21st Century)*. Hanna SKRYPNYK, ed.-in-chief. Kyiv: IASFE Publishing House, 2017, 312 pp. [in Ukrainian].

8. OLIYNYK, Maryna. Ukrainian Embroidered Shirts of Wilhelm Habsburg: Historiography, Reconstruction of the “Vasyl Vyshyvanyi Ornament”. *Library Bulletin*, 2025, no 2, pp. 73–80. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2025.02.073> [in Ukrainian].
9. RYLSKYI, Maksym. From the Thoughts about the Language. *Collected Works in Twenty Volumes*. Kyiv: Scientific Thought, 1987, vol. 16, pp. 445–548 [in Ukrainian].
10. RYLSKYI, Maksym. Myrhorod Notes. *Collected Works in Twenty Volumes*. Kyiv: Scientific Thought, 1984, vol. 4, pp. 70–73 [in Ukrainian].
11. RYLSKYI, Maksym. People and Beauty. *Collected Works in Twenty Volumes*. Kyiv: Scientific Thought, 1988, vol. 18, pp. 541–544 [in Ukrainian].
12. HUSLYSTYI, Kost, ed. *Ukrainian Folk Art. Clothing*. Kyiv: State Publishing House of Fine Arts and Musical Literature of the Ukrainian SSR, 1961, 321 pp. [in Ukrainian, in Russian].
13. *Ukrainian Folk Embroideries*. Kyiv: State Publishing House of Fine Arts and Musical Literature of the Ukrainian SSR, 1957, 19 tables [in Ukrainian].
14. *Ukrainian Folk Embroideries*. Kyiv: Art, 1952, 10 tables [in Ukrainian].
15. YANOVSKYI, Yurii. *Ship’s Master*. New York: Shevchenko Scientific Society in America, 1954, 240 pp. [in Ukrainian].
16. OLIYNYK, Maryna. An Academic Study of Clothing Ethnoculture and Modern Clothes Production: Interaction Practices in Ukraine. *Acta Ethnographica Hungarica*, 2021, vol. 66, pp. 517–542. DOI: <https://doi.org/10.1556/022.2021.00027> [in English].

Отримано / Received 04.08.2025

Рекомендовано до друку / Recommended for publishing 04.09.2025